

УДК 792.071.2.027(477)"19"Кур+821.161.22Кул]:[7.071:323.281

(477)"19"](045)

MYKOLA KULISH AND LES KURBAS: LOOK AT THE PRESENT**МИКОЛА КУЛІШ ТА ЛЕСЬ КУРБАС: ВЗІРЦІ СЬОГОДЕННЯ****Slutskiy Vitalii / Слущкий Віталій Сергійович,**<https://orcid.org/0000-0002-8514-1376>

аспірант

кафедри організації театральної справи імені І. Д. Безгіна

Київський національний університет театру,

кіно і телебачення імені Івана Карпенка-Карого

Київ(Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-8514-1376>

post-graduate student

department of Theater Organization named after I. D. Bezgin,

Kyiv National I.K.Karpenko-Karyi University of

theatre, cinema and television

Kyiv(Ukraine)

Анотація Початок ХХ століття характеризується проблемою збереження української ідентичності та відродження української культури всупереч узурпованому впливу радянської влади. Творчість цього періоду була спрямована на поширення українського духу та самобутності, що здійснило вагомий вплив на суспільство та державу в цілому. Проте ці погляди суперечили тогочасній політичній системі радянської влади, яка свою діяльність скеровувала на знищення українського народу та культури. Саме тому по відношенню до української культурної еліти був застосований індивідуальний терор, який тепер на сторінках історії вважається називати Розстріляне відродження.

Період Розстріляного відродження є унікальною епохою історії української культури та літературно-мистецького покоління, яке подарувало нам модерне мистецтво того часу у літературі, театрі та іншому. Діячів культури зупинив сталінський терор, знищуючи їхню творчу діяльність, проте їхня революційна мистецька діяльність відома нам сьогодні та їхня жертвна робота не є марною. Серед жертв розстрілу опинились Микола Куліш та Лесь Курбас. Дві історичні постаті, що здійснили цінний вклад у розвиток української літератури та театрального мистецтва.

Ключові слова: театр, українська культура, Розстріляне відродження, вистава.

Актуальність дослідження.

Початок ХХ століття характеризується проблемою збереження української ідентичності та відродження української культури всупереч узурпованому впливу радянської влади. Творчість цього періоду була спрямована на поширення українського духу та самобутності, що здійснило вагомий вплив на суспільство та державу в цілому. Микола Куліш та Лесь Курбас – історичні постаті, що здійснили цінний вклад у розвиток української літератури та театрального мистецтва. Варто зауважити, що їхня творча діяльність початку ХХ

століття сьогодні дає змогу об'єктивно оцінювати нашу реальність та усвідомлювати значення ідентичності українського народу через призму культури.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження періоду розквіту українського мистецтва початку XX століття та значного творчого вкладу діячів Миколи Куліша та Леся Курбаса.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початок XX століття характеризується проблемою збереження української ідентичності та відродження української культури всупереч узурпованому впливу радянської влади. Творчість цього періоду була спрямована на поширення українського духу та самобутності, що здійснило вагомий вплив на суспільство та державу в цілому. Проте ці погляди суперечили тогочасній політичній системі радянської влади, яка свою діяльність скеровувала на знищення українського народу та культури. Саме тому по відношенню до української культурної еліти був застосований індивідуальний терор, який тепер на сторінках історії вважається називати Розстріляне відродження.

Період Розстріляного відродження є унікальною епохою історії української культури та літературно-мистецького покоління, яке подарувало нам модерне мистецтво того часу у літературі, театрі та іншому. Діячів культури зупинив сталінський терор, знищуючи їхню творчу діяльність, проте їхня революційна мистецька діяльність відома нам сьогодні та їхня жертвна робота не є марною [1, с. 29]. Серед жертв розстрілу опинились Микола Куліш та Лесь Курбас. Дві історичні постаті, що здійснили цінний вклад у розвиток української літератури та театрального мистецтва.

Микола Куліш найвидатніший драматург XX століття, який у своїй творчості виражав національний дух, складне та трагічне життя українського народу. Через неможливість утиснути свою самобутність, оригінальність та незалежність думки він став жертвою переслідувань радянської влади та його творчий шлях перервався. Проте для свого народу Микола Куліш залишається прикладом вольової особистості, яка боролась за свою самобутність та

українську національність.

Роки його письменницької діяльності входять в історію, як феномен драматургії. У період із 1923- 1934 роки ним було написано півтора десятка п'єс, які були заборонені. На становлення М. Куліша, як драматурга, здійснив вплив переїзд до Харкова та знайомство з М. Хвильовим та Л. Курбасом. Його творчий стиль мав експериментальний характер та його герої виходили за межі образів. На той час його п'єси були свіжим поглядом, вирізнялись емоційністю та поєднанням різних стилів [2, с. 42].

Вважається, що одним із новаторських рішень драматурга було поєднати жанри трагедії та комедії, та вивести нову форму драми «трагікомедію». Зокрема у своїй п'єсі «Народний Малахій» М. Куліш поєднував соцреалізм із гумором та іронією, що дозволяє донести до глядача важливі суспільні теми в легкій для сприймання формі. Крім того, Куліш використав у п'єсі свою неповторну манеру письма, поєднавши розмовні елементи з українською літературною мовою. Це додає творів особливого колориту та додає відчуття реалізму [3, с. 89].

Таким чином, творчість М. Куліша була новаторською у драматургії, поєднана із сміливістю експериментувати та шукати нові форми вираження дійових осіб у конфліктах.

На початку ХХ століття значними досягненнями славиться театральне мистецтво. Саме значний вклад у створення нового модерного театру здійснив Лесь Курбас. В історії його згадують, як видатного театального діяча, режисера, потужного генератора ідей, ініціатора інноваційних мистецьких поглядів, реформатора театру та провідника українського театру на світовий масштаб. Для його стилю характерно відхід від установлених шаблонів та започаткування у театрі нових механізмів, зокрема життя. Через органічне поєднання слів, рухів, жестів, декорацій мала відтворитись єдність театральних дій.

Лесь Курбас прагнув створити театр, оновлений революцією, ним було сформовано творче об'єднання «Березіль». Він хотів вивести театр на новий естетичний рівень та зробити його філософським. На сцені “Березоля” – модерністські постановки п'єс М. Куліша, І. Микитенка. Творчі пошуки

режисера не відповідали вимогам тоталітарної влади. Почалися атаки на «Березіль», які завершилися вимогами від Курбаса зректися його колишніх «помилко», переглянути своє минуле, засудити діяльність ВАПЛІТЕ, М. Хвильового та М. Скрипника [4, с. 190-191].

Варто зауважити, що найкращими виставами у «Березілі» вважаються, ті які становились у співпраці Л. Курбаса, художника В. Меллера та драматурга М. Куліша. Їхня командна робота дозволяла створити напівреальний світ під час показу вистав, які розвіювали соціалістичні ідеали. Незважаючи на серйозні сюжети у п'єсах, вони могли це показати із гіркою іронією, що могла розв'язати драматичний настрій дій [5, с. 402].

Режисерськими роботами Леся Курбаса є поставлені за п'єсами Миколи Куліша вистави «Мина Мазайло», «Патентична соната», «Народний Малахій» та «Маклена Граса» на сцені Березіль. Вважається, що успіх постановка «Мина Мазайло» здобула завдяки актуальному трактуванню, гостроті режисерської думки [6, с. 251].

Слід згадати виставу «Патентична соната», яка у 1929 році стала винятковим явищем в українському театрі. В ній змальовувалися події в Україні після Лютневої революції та період громадянської війни. Цей твір – суворий присуд життю серед руйнації та крові – стверджує: немає в світі ідей, за які можна було б заплатити людським життям.

У березні 1929 року на театральному обрії з'явилася п'єса «Народний Малахій», яка й сьогодні іноді звучить пророче. Визначена письменником як трагедійна драма, вона відзначалась художньою новизною, наближаючись розв'язанням головної ідеї до жанру трагікомедії. Куліш продовжив одну з тем світової драматургії – неопророка-людини, місія якого – змінити світ, зруйнувати стару 43 модель життя й витворити нову. П'єса була непростою для сприйняття. Вульгарно-соціологічна критика, намагаючись з'ясувати, наскільки тотожними були ідейні позиції М. Куліша з його героями, почала звинувачувати його в націоналізмі та пропаганді лівацько-троцькістських теорій, а твір оголосила пасквілем на радянську дійсність. Саме з цієї п'єси, поставленої на сцені

«Березоля», і почалися цькування Леся Курбаса і Миколи Куліша [2, с. 42].

У 1933 році у театрі «Березіль» відбулась прем'єра вистави «Маклен Граса», на прем'єрі були присутні партійці, що в подальшому і вирішили долю митців. У центрі даної п'єси розгортаються події навколо дівчинки, що живе з хворою сестрою й безробітним батьком в підвалі будинку польського пана. По сусідству з Грасами, поверхами вище, мешкає сім'я Зброжеків. З одного боку на Грасів тисне пан Зарембський, який хоче врятувати збанкрутілу фабрику, тому робить пропозицію дочці Зброжека Анелі; з іншого — маклер Зброжек, який втрачає всі свої заощадження й не бачить іншого виходу, окрім як заробити на своїй смерті. Маклена, бажаючи зберегти честь свого батька й сякий-такий дах над головами рідних, шукає заробітку: спочатку на вулиці, намагаючись вторгувати тілом, а потім згоджується виконати прохання Зброжека. Репетиції над цією виставою були безкінечні та нестерпні. Курбас усвідомлював, що це його остання постановка у театрі. Ця п'єса була тріумфальною та потягла за собою шквал відгуків і рецензій. Проте ця вистава стала останнім театральним подихом для М. Куліша та Л. Курбаса. Після цього вони опинилися у списку розстріляних [7].

Отже, початок ХХ століття характеризується діяльністю видатних діячів Миколи Куліша та Леся Курбаса. Вони здійснили значний вклад у становлення української ідентичності та боротьби за свободу вираження поглядів. Не можна не зауважити, що саме ці митці започаткували епоху нового життя театру та вивели своєю творчістю український театр на світовий рівень. Їхні театральні роботи були експериментальними та революційними. Серед відомих робіт: «Мина Мазайло», «Патетична соната» та «Маклена Граса».

Список використаних джерел

1. Дяченко О. Розстріляне відродження – феномен в українській літературі. *Нотатки сучасної науки*. 2023. № 7. С. 29–30. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/5c16da49-c99e-4186-88a4-689b531d979b/content>.

2. Дробот О. Микола куліш – великий протестант доби “розстріляного

відродження”. *Національна пам’ять*. 2021. № 4. С. 39–46.

URL: https://new.meduniv.lviv.ua/uploads/repository/kaf/kaf_ukrlang/07.%20Наукова%20та%20міжнародна%20діяльність/programa_problemne_kolo_natsionalna_pamyat_2021.pdf#page=39.

3. Дудич А. Творчість Миколи Куліша в наукових дослідженнях ХХ століття. *Філологічні студії*. 2019. С. 87–90.

URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/22922/3/Філологічні%20студії%202019.pdf#page=87>.

4. М.В. Семенова, С.Б. Ананенко. Філософія театру Леся Курбаса в контексті історичних процесів України 20-х років ХХ століття. *Література та культура Полісся*. 2005. № 30. С. 188–192.

URL: http://lib.ndu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/390/1/p_30.pdf#page=188.

5. Масловська В., Головата О. Лесь Курбас і театр ХХ століття. *І НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ І МАГІСТРАНТІВ*. 2016. С. 401–403.

URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/69a683d5-77fe-4b1e-9b44-908dca8bf4f8/content#page=405>.

6. Мізяк В. Вистави за п’єсами м. куліша в репертуарі театру леся курбаса та їх сучасна інтерпретація на харківській сцені. *Культура України*. 2016. № 54. С. 243–254.

URL: https://doi.org/file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Kum_2016_54_25.pdf.

7. Омелянчук С. «Маклена Граса»: остання п’єса Миколи Куліша і Леся Курбаса. *Амнезія*. URL: <https://amnesia.in.ua/maklena-grasa>.

Summary. *The beginning of the twentieth century is characterized by the problem of preserving Ukrainian identity and the revival of Ukrainian culture despite the usurped influence of Soviet power. The creativity of this period was aimed at spreading the Ukrainian spirit and identity, which had a significant impact on society and the state as a whole. However, these views contradicted the then political system of the Soviet government, which directed its activities at the destruction of the Ukrainian people and culture. That is why, in relation to the Ukrainian cultural elite, individual terror was applied, which is now considered to be called the Executed Revival on the pages of history.*

The period of the Executed Renaissance is a unique era of the history of Ukrainian culture and the literary and artistic generation, which gave us modern art of that time in literature, theater and other things. The cultural figures were stopped by Stalin’s terror, destroying their creative activity, but their revolutionary artistic activity is known to us today and their sacrificial work is not in vain.

Among the victims of the shooting were Mykola Kulish and Les Kurbas. Two historical figures who made a valuable contribution to the development of Ukrainian literature and theatrical art.

Keywords: *theater, Ukrainian culture, Executed revival, performance.*